

יכול לומר "תנו לי וכו'", לכאורה לא קשיא מידי. (ש.ב.ק.).

(יד גמ', **לכשתשא אשה אחרת**. פירש הריטב"א, שיכול לומר כן דוקא כשיודע שדעתו לישא אחרת, כגון ששידך או קידש אותה.

טו רשב"ם ד"ה לכשתשא אשה אחרת, לא אשמחך יותר ממה ששמחתי שאיני חפץ בשמחה יתירה. דהיינו, שבאשה ראשונה השמחה מרובה, וכיון שאינו רוצה בעצמו לשמוח אלא שמחה פחותה, אינו חייב לשמחו אלא באופן שהוא שמחו. אמנם הר"י מיגאש והיד רמה פירשו להיפך, דמה שעתה רוצה שישמחו בנושאי ראשונה היינו שמחה פחותה, לפי שחיבת הראשונה טורדת את לבו מלשמוח עם חבריו, מה שאין כן בשנייה. ועוד אלא שזה לבו רעב וזה לבו שבע. דהיינו דכיון, שהוא עשה עמו בשמחה מרובה, שנשא אשה שניה, אינו יכול עתה שושבינו לבקש ממנו לעשות עמו בשמחה גרועה הימנה. אבל אם עשה עמו בשמחה גרועה ובקש ממנו לעשות עמו בשמחה מעולה הימנה הדין עמו, ואין הראשון יכול לומר לו איני שמח עמך אלא כדרך ששמחת עמי.

טז תוס' ד"ה עשה עמו באחת וביקש וכו', פי' שיפרע לו בשתי נשים בכל אחת חצי שרוצה לישא זו וכו', והר"ר יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא וכו' ומיהו גירסת הספרים אתי שפיר. ובר"י מיגאש ביאר עוד, דאיכא טפי שמחה באשה אחת שאהבתו יותר ונפשו מתדבקת בה יותר, ועוד שמי שנושא שתי נשים כאחת כיון שהן צרות זו לזו מתקנאות הן זו בזו ונמצא שהוא טרוד ביניהן. ובשיטה מקובצת בשם הראב"ד פירש, שיכול לטעון שגנאי היה לו לבא בחצי שושבינות, או שטירחא היא לו לבא ב' פעמים.

יז גמ', הכל צריכין למרי חטיא. פירש רשב"ם ד"ה גמרא, סוגיית גמרא ותרוצי משניות וברייתות וזהו עיקר הגמרא שאם לא הגמרא אין למדין הלכה מתוך משנה. והבאר שבע (הוריות יד. ד"ה דאמר מר) פירש, דטעמא דמילתא דאף מאן דאית ליה זוזי בעי ל"מרי דחטיא", דמאי מהני ליה זוזי, אי לא משכח חטיא למזבן בהו, אבל "מרי חטיא" לא צריך לכולי עלמא כולי האי, דאי נמי לית ליה זוזי למזבן בהו שאר מילי, כיון דאית ליה חטין יכול למחייא בגווייהו. ועוקר הרים דמי לעתיר סלעין דלית ליה חטין, דאי משכח מאן דמזבן ליה חטין בזוזי, אהנו ליה זוזי, ואי לאו לא מהנו ליה. כלומר, דאי משכח מאן דתנא ליה מתניתא ושמעתתא, מהני ליה חידוריה ופלפוליה, דיכול למידק מנייהו אגב פלפוליה, כמה מילי דלא יכלי שאר אנשי למידק, ואי לא משכח מאן דתנא ליה מתניתא, מאי מהני ליה פלפוליה.

יח גמ', אמר ר' זירא אמר רב מאי דכתיב כל ימי על רעים זה בעל גמרא וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דלכולי עלמא בעל גמרא עדיף מבעל משנה, וימיו רעים היינו כי ירא, כי שגגת תלמיד חכם נעשים כזדונות. אבל בעל משנה טוב לב, משום שחושב שאינו עושה עבירות. ומאן דפליג עליה סבר שתלמיד חכם יודע להיזהר אף משגגות, ובעל משנה עובר בזדונות.

יט גמ', מסייע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן במ אלו בעלי גמרא. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), ד"אבנים" היינו יצר הרע וכדאיתא (בקדושין ל:), אם פגע בך מנוול זה וכו', אם אבן הוא נמוח וכו'. דהיינו ד"בעל משנה" יעצב, כי זקוק הוא לעמול להסיע אבנים שהוא יצר הרע, על מנת להזהר אף משגגות. אבל עצים וגו', היינו כדאיתא (בתענית ז:), למה נמשלו דברי תורה, לעץ, שנאמר עץ חיים היא. מה עץ, קטן מדליק הגדול, אף תלמידי חכמים, הקטנים מחדדים את הגדולים, דהיינו ומתלמידי יותר מכלם. ו"בוקע עצים" היינו מי שעושה לו עצים קטנים שהם תלמידים, יש בו תועלת מתוך פלפולו עמהם לעמוד על אמתת הדברים, ולא יכשל בשגגה.

דף קמו ע"א

א [רשב"ם ד"ה השולח סבלונות, בסוה"ד, ופעמים אוכל שם עמה. משמע דאם אכל לבדו, לא מחל. ולכאורה צריך עיון מהא דאיתא בגמ' לקמן גבי מעשה דרכב ושתה בשמחתו קודם הכנסו לבית, דלא אכל עמה, ומשמע שאף על פי כן מחל. ואמנם עיין בפירוש ר"ע מברטנורא דלא הזכיר בפירושו "עמה"].

ב מתני', השולח וכו' אפי' בדינר אינם ניגבים. כתב הריטב"א, דאין לדקדק מלשון "אינם ניגבים" שאינם בעין, ואם היו בעין היו ניגבים. דהוא הדין אם היו בעין אינם חוזרים, והאי דנקט לישנא דגוביינא אגב סיפא נקט ובסיפא

אפילו אם לא היו בעין ניגבים.

ג רשב"ם ד"ה שלח סבלונות מרובין, ופירש כדי שיבואו עימה לבית בעלה וכו' וה"ה למועטין. ופירש בעלויות דרבינו יונה, דהיינו כגון ששלח ג' וד' זוגות מלבושין, דודאי לא שלחן לבלותן קודם נישואין, [והכי נמי נראה כוונת הרשב"ם].

ד תוס' ד"ה סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין, בסוה"ד, היינו עשוין לבלאות א"צ במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות אבל במרובים אפילו בבלות נמי נגבין. המהרש"א הגיה (כמו שפירשו הרש"ש), דא"צ היינו ראשי תיבות ד"אין נגבין", ונמצא שתוספות כתבו פירוש אחד, ובסופו רצו לומר, דבמועטין נסתפקה הגמ' מה דינם אם לא בלו, אבל מרובים (אינן עשוין לבלות) לא נסתפקה, דפשיטא דניגבין.

ה גמ', איבעיא להו, מהו שישלש. פירש רשב"ם ד"ה כגון בייבא וסיבכתא, במיני צעפים וקישורי נשים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי, לא שנא בלו ולא שנא לא בלו, אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך. משמע מדבריו דפשיטא לך, דודאי לא מחל כל הסבלונות אם לא אכל בשווי דינר. אבל הר"י מיגאש פירש, דמיבעיא לן אם שלח חמישים מנה ואכל בחצי דינר, האם מחל כל החמישים מנה, או דלמא מאי דתנינן מאה מנה לאו דוקא, ולעולם בעינן אכילת דינר כדי שימחול.

ו רשב"ם ד"ה שבח סבלונות מהו, בתוה"ד, היכא דהדרי סבלונות מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר וילדו. משמעות דבריו, דאף שהולדות בעין נסתפקו אם יחזרו אם לא. אבל הריטב"א (ד"ה שבח) נקט, דפשיטא דכל שהוא בעין יחזור. והכי מבעיא לך, כשהשביחו ואכלם וליתנהו כיצד משלמים, כבשעת אכילה דהוי כשולח יד בפקדון, או דלמא כדמעיקרא כששלחם, כיון שהיו סבורין שיתקיימו הנישואין וברשות אכלי, ולא בתורת גול ושליחות יד, והוה ליה כאיתבר ממילא דמשלם כדמעיקרא.

ז גמ', או דלמא כיון דאי אבדי או מגבני בעי שלומי וכו'. הקשה הקובץ שיעורים (תק"ט), מאי שנא ממתנה על מנת להחזיר שאינו חייב בגניבה ואבידה. ותירץ, דלמאי דבעי למימר דהשבח שלה, על כרחך גוף הדבר שלה, אלא שחייבת להחזיר החפץ או דמיו בתורת חוב. והקשה, דאם כן אפילו באונס תתחייב. ועיין בחירושי הגרע"א, דכתב, דאבידה וגניבה איירי אפילו באונס, מדבעינן לומר מהאי טעמא דקם ברשותה גם לענין שבח. ותמה שלא נזכר מזה הדין בראשונים ובאחרונים, כי מסברא היה מקום לדון דפטורה, כיון דלא בא לידה בתורת שמירה רק בתורת מתנה, והוי כמו לוקח לל' יום בשולחן ערוך (חומ"מ סו"ס שמ"ו). וצ"ע להרא"ש (פ"ג דסוכה) גבי מתנה ע"מ להחזיר.

ח רשב"ם ד"ה בעי רבא, דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא. ביאר המהרש"א, דבכהאי גוונא אם יחזרו העשוין ליבלות עם שאינן עשוין ליבלות נמי קמבעיא ליה, מדפשיט ליה מההיא דר' אחא שר הבירה דמשמע דאיירי שהיו שם עשוין ליבלות ואין עשוין ליבלות. ועיין בחכמת שלמה.

ט גמ', ת"ש סבלונות מועטין. הקשה הריטב"א, לפירוש רשב"ם ד"ה ת"ש, דבסיפא מועטין לאו דוקא עשוין ליבלות, אלא כל שפירש שיחזרו חוזרים, מי דמי, הא הכא בסתם. ועוד, מי יימר לן דההיא כשעשוין ליבלות, דילמא כשאין עשוין ליבלות, וכיון שהתנה שתשמש בהם ותעשה כרצונה, דעתו אפילו כשלא בלו, דהא אדעתא דהכי נחית כיון שהתנה. ותירץ, דלשיטת הרשב"ם נמי שפיר מצינו לאתווי ראיא מסיפא, דמסתמא כשהתנה שתשמש בהם בבית אביה, היינו לפי שעשויים לבלות, ואני הייתי סבור שהתשמש מחל לה לכשיבלו, אבל כל זמן שלא בלו תחזירם, וכיון שכן, אי אמרינן התם דהיכא דלא בלו לא הדרי, הוא הדין לסבלונות סתם, ובדין הוא דמצי לאיפלוגי ולומר, שאני התם דהתנה.

י רשב"ם ד"ה דאי טעין טענתיה טענה, אי הדרי סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך בעצרת לא החזוק בדאי בכך והדרי ליה. פירש הרש"ש, דהדרי ליה היכא דמודו במקצת, ועל השאר אמרו שאין יודעים, דמתוך שאינם יכולים לישבע, משלמים.

דף קמו ע"ב

יא רשב"ם ד"ה נפלה עליה חורבה ומתה, בתוה"ד, אית דגרסי הכי ומוקי לה

בעלה, דרבי דריש מהאי קרא דבעל יורש את אשתו וכן יורש את אמו. ולכן כתב רשב"ם, דקושטא דמילתא אף לרבי ילפינן נמי מקרא ד"את" לרבות דגם הבעל יורש ומעביר הנחלה. ורבי זירא יליף לה מקרא ד"את" לדין מתנת שכיב מרע. ועיינן באות הבאה.

ג) גמ', ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מוהעברתם הוא מיבעי ליה לכדברי וכו'. הקשה הפני שלמה, אמאי לא אמרינן דבעינן לקרא ד"והעברתם", לילף מינה ירושת האב, דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האב, ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין, וכדאמרינן לעיל (קט). משמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי והעתיקוהו הרי"ף והרא"ש. ויישב לפי דברי רבינו חננאל המובא באות הקודמת, דדוקא מדרשא דרבי ידעינן מאי ילפינן מקרא ד"את", וכיון דרבי זירא יליף מהייתור ד"את", הוצרכו למימר מאי יליף רב נחמן מאותו ייתור, ולא מצינן למימר להדרשא דילפינן מינה דאב יורש, דהאי לא ילפינן מייתור ד"את" אלא מייתור ד"והעברתם".

ד) בא"ד, ואית דמפרשי וכו'. הקשה המהרש"א, הא מאן דדריש לה מ"והעברתם" לא חשיב "ונתתם" מיותר, וכדמסיק אורחא דקרא הוא, ואם כן שפיר יש לקיים פירוש אית דמפרשי למסקנא. ותירץ, דלעולם קסבר ונתתם נמי מיותר, אלא דאמר, אילו הוה כתיב "ונתתם", לא הוה דריש מיניה יתורא, כיון דאורחיה דקרא הוא.

ה) גמ', מנשיא בר ירמיה אמר מהכא "בימים ההם חלה חזקיהו" וכו'. כתבו התוס' ד"ה מנין למתנת שכיב מרע, דהכא לאו מן התורה דוקא קאמר, דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה ועשאה כשל תורה, אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר. אבל השיטה מקובצת בשם הרא"ש כתב, דאף דמדברי קבלה לא ילפינן, איכא למימר גמרא גמירי לה ואתא ישעיה ואסמכיה אקרא.

ו) גמ', אל תהיו במחלוקת, ואל תמרדו במלכות בית דוד, ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים. כתב הבן יהוידע, דשלשה ענינים אלו שייכי אהדדי, דהא דדואג היה מהרהר אחרי דוד המלך שאינו ראוי לבא בקהל חס ושלו, משום שיצא מרות המואביה. ואחיתופל היה מהרהר אחריו שבא על בת שבע בהיותה אשת איש, חס ושלו. והטעם שקורין מגילת רות בעצרת, לגלות יחוסו של דוד המלך שיצא ממנה שנפטר בעצרת, והיה גם יום היוולדו, וכיון שהקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום, דוקא גבי צדיקים גמורים, כדאיתא בראש השנה (יא.), נתברר לכל שהיה צדיק גמור, שלא חטא בבת שבע, וראוי שיהיה שלמה שנולד מבת שבע ממלא מקומו. ולכך ציום אל תהיו במחלוקת שעשיתי עם דוד במה שהרהרתי אחריו כדלעיל, ולא תמרדו במלכות בית דוד, כששלמה בנו ימלוך תחתיו, בטענה שאינו ראוי למלוך כדלעיל, יען כי טעיתי. ו"יום טוב של עצרת ברור", היינו שבו תתברר טעותי כדלעיל. ולגירסה דגרסי, "יום טוב של עצרת בלול", היינו שבלול בפטירה ובלידה דהיא ההוכחה שהוא צדיק גמור כדלעיל. ומה שאמר להם "אתם זרעו חטים" היינו עשו שלום עם ביתו וזרעו, כי חטים רומזים לשלום, כדאיתא בברכות (נז). ד"הרואה חטים בחלום יצפה לשלום".

ז) גמ', ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים. כתב בשיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש, דרבינו תם פירש, משום דמביאין בו מנחה חדשה של חטים לכך מגלה בו הקדוש ברוך הוא על הצלחת חטים של השנה. והמהרש"א (בחידישי אגדות) פירש, דחיטה מביאה דעה לאדם כי עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון חיטה היה. וכיון שעצרת יום קבלת התורה, ויום ברור סימן טוב לתלמוד, ד"שמעתתא בעי יומא דאיסתנא", ראוי לזרוע בו חיטה שענינה דעת. וכן נראה שהבין בתשובות הגאונים (מוסאפיה סימן קז) שהביא, מאן דביאר, דיום טוב של עצרת דקתני הכא הוא "שמיני עצרת", מפני שמזכירין בו גבורות גשמיים. אך דחאו וכתב, דהיינו חג שבועות שהוא יום ששה בסיון ובו נתנה תורה. וכדשינוי בתוספתא ערכין (א, טז).

ח) רשב"ם ד"ה אנן אדר' יצחק, בתוה"ד, אנן אדרבי יצחק סמכינן ולא אסמכינן עצרת בשביל שבחג נידונים על המים. הקשה התורת חיים, דמידי "סמכינן" קאמר, "מתנינן" קאמר. ועוד הקשה לפירוש רשב"ם ד"ה הא לך, דברייתא דמזרחית לעולם יפה, לבני בבל מיתניא, דאם כן רבי אבא ורב אשי דמבבל הוו הוה להו למימר "אנן אברייתא סמכינן לה", וממה שכתבו התוס' ד"ה לא קשיא משמע, דהא דרב יצחק בר אבדימי בבני בבל איירי, ומאי קאמר

בארוסה. הקשה המרדכי (תריב), הא אין הלשון משמע כך, דקאמר "אשתך תותנית" ולא ארוסתך.

יב) בא"ד, הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה וכו'. הקשה הרא"ש (סימן טז), מה ענין אכילת פירות דמייתי הרשב"ם שהוא תקנת חכמים, ואפשר שלא תקנו לו כשנתן עינו לגרשה, אבל ירושה דאורייתא מי הפקיע ירושתו אם הוא שונאה, אטו אב שבנו שונאו לא יירשנו. והפלפולא חריפתא (אות ש) ביאר קושייתו, דאף דירושת בעל נמי דרבנן היא, מכל מקום חזוק עשו לה כשל תורה. עוד הקשה הרא"ש, אי איירינן בנשואה, למה ליה להביאה לתוך חורבה לבודקה, היה יכול לבודקה בתוך ביתו.

יג) רשב"ם ד"ה נפלה עליה, בתוה"ד, ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו. ביאר המהרש"א, שנמצאת תותרנית ולכן לא נתפייס. אולם תוס' ד"ה נכנס כתבו בשיטת רבינו יעקב דלא היתה תותרנית.

יד) גמ', יתיב רבין סבא וכו' סבלונות הדרי. כתב הרמב"ם (פ"ו מזכיה הכ"א), דסבלונות הדרי בין מרובין בין מועטין ואפילו אם אכל שם. והשיג עליו הראב"ד, דבמועטין ואכל למה הדרי, ואי מיירי שהן קיימין הא הוי בעיא דלא איפשיטא (לעיל קמו), והלחם משנה (שם בהלכה כב) ביאר, דהרמב"ם סבר, שרבין סבא פליג אסוגיא דלעיל, וסבר דאין חילוק בין בלו ללא בלו, ובין אכל ללא אכל, דבכל גווני אם הם קיימים חזורים.

טו) רשב"ם ד"ה ושמינן להם הבשר בזול, בתוה"ד, ומהכא פשטינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שליש. אמנם הרשב"א בבבא מציעא (מב:), הביא יש מפרשים, שלא שיעור ידוע הוא, אלא פעמים שהוא יותר מכאן, ופעמים שהוא פחות מכאן, כדמצינו שצריכים לפחות, מחמת שלא ימכור ביומא דשוקא.

טז) גמ', מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא. פירש בעליות דרבינו יונה, דדברי שכיב מרע הוו בקבוצ, ומאן תנא דאית ליה דמבטלין קנין מחמת אומדנא.

יז) תוס' ד"ה מאן תנא דאזל בתר אומדנא, בסוה"ד, ובפרק שני דקידושין (דף מט:) הארכתני בה. שם כתבו התוס' ד"ה דברים, דהכא הוי אומדנא דמוכח ולא הוי דברים שבלב. והשלטי גבורים (כתובות סוף דף נו). מדפי הרי"ף והתוס' הרי"ד (בקידושין שם) כתבו, דדוקא במכר לא מהני דברים שבלב, אבל במתנה מהני, אם אנו יודעים שלא היה בלבו ליתן המתנה.

יח) תוס' ד"ה רבי שמעון שזורי היא, וה"ה היה יכול לומר רבנן דידיה וכו' אי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר וכו'. והאור שמח (פ"ב מגירושין ה"ב) פירש, דביוצא בקולר וכן הפורש בשיירא כוונתו לתת את הגט באופן מוחלט, בלא תנאי אם ימות, כי אינו רוצה שאשתו תשאר עגונה (בקולר חושב שימות, ובשיירא שמא לא ימות אבל יאבד זכרו), ולהכי נקטו ר' שמעון שזורי, דאיירי במסוכן החפץ לעשות תנאי, כמו בשכיב מרע.

יט) גמ', דתניא וכו' היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי. כתב הרי"ף (מובא ברא"ש סימן יח), דהוא הדין לענין מתנת שכיב מרע של היוצא בקולר, וכן של המפרש ויוצא, דדינים כמצוה מחמת מיתה. אבל הרא"ש (שם) כתב, דדוקא היוצא בקולר דינו כן, אבל המפרש ויוצא, אף על פי שלענין גט דינו כיוצא בקולר, מפני שהוא בהול ואין דעתו מיושבת, מכל מקום לענין ממון לא הוי כמצוה מחמת מיתה.

דף קמו ע"א

א) תוס' ד"ה מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה, בתוה"ד, לאו מן מן התורה דוקא דאמר וכו'. העיר המהרש"א, דמהא דגרסינן לקמן "ורבא אמר ר' נחמן" משמע, דקושטא הוא דר' נחמן גופיה פליג על שיטה קמייתא. ותירץ, דצריך לומר דתוס' גרסי בהרא"ש לעיל (קמו): "אמר רבא אמר ר' נחמן", ולא קשיא מידי. אמנם עיין בעליות דרבינו יונה (סוד"ה) כתב הרב אלפסי דביאר, דאית ליה לר' זירא אמר רב דמתנת שכיב מרע מדאורייתא היא. וכן משמע מהשיטה מקובצת בשם הרא"ש (הובא דבריו לקמן אות ה).

ב) רשב"ם ד"ה שנאמר והעברתם את נחלתו, בתוה"ד, ורבינו חננאל פירש מדכתיב את נחלתו את רבויה הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן וכו'. וביאר הפני שלמה (ד"ה ורב נחמן) דברי רבינו חננאל, דאי רבי דרש מ"והעברתם" גרידא, לא היינו לומדים ירושת הבעל, דדלמא הא דכתיב לשון העברה הוא משום בן לחוד שירש את אמו, וכדכתב רשב"ם לקמן (קט): "ד"ה הואיל ובנה

לעמיתך". וטעמא שיכול לחזור ולמחול אף שמכירתו מן התורה, לפי שאין אדם יכול למכור אלא זכות שעבוד שיש לו בנכסי אביו, אבל חיוב הגוף שחבירו מחויב לפרוע לו חובו אינו יכול למכור לו, וכל שזה מוחל ללוה חיוב הגוף פקע שעבוד נכסים, והקשה הרשב"א (כאן), היאך אפשר שאינו מוכר לו אלא שעבוד הנכסים, הא אין שעבוד הגוף שייך גביה קניה ומכירה, ונכסי הלוה המשועבדים אינן של מלוה שיוכל למוכרו, דהא קיימא לן כרבא (פסחים ל:): שמכאן ולהבא הוא גובה. ועוד, שאם אתה אומר שכל שפקע חיוב הגוף פקע השעבוד, אם כן איך מלוה גובה מן הלוה בשטר, הא פקע השעבוד עם מיתת האב שפקע שעבוד הגוף. ועיין בדבריו שהאריך. ונקט כהרי"ף, ודחה ראית רבינו תם מאונאה, חדא דאדרבא כיון דילפינן התם ד"יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי", חזינן דהתורה העידה שאין השטר מכור. ועוד, אטו כתיב בקרא, "יצאו שטרות ויצאו קרקעות ועבדים", אלא קרא כתיב "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנו מיד עמיתך", ואנן דרשינן מיניה דאי אפשר להיות דין אונאה מדיניה דקרא, אלא בדבר המטלטל ויש לו גוף, ומשום הכי כשהתקינו רבנן מכירת שטרות, כעין דאורייתא תקנו, דאילו היתה מכירתן דאורייתא לא היתה אונאה נוהגת בהן. (זו גמ', ומודה ר' נחמן וכו') אינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה. העיר בחידושי הגרע"א (בד"ה "ובזה אני מסתפק"), דלכאורה צריך עיון מאי משני עשאוהו כשל תורה וכו', הא גם מכירת שטרות של תורה (אליבא דר"ת עיין באות הקודמת) ואפילו הכי אינו יכול למחול. אלא דצריך לבאר דברי הגמ', דהך אסמכתא מקרא ד"והעברתם נחלתו" עשאוהו לדרש גמור כשל תורה, דהיינו דעשאוהו ליושר והביא שכן כתב הר"ן (פ"ט דכתובות) להדיא. ולפי בעינן למימר דעשאוהו ליושר גם לשעבוד הגוף, דאי לאו הכי עדיין יקשה, אמאי אין הלוה דהנותן יכול למחול שעבוד הגוף, וממילא לפקע החוב. ומצא שכן כתב הש"ך (סימן רנ"ג סק"ל) במילים קצרות, ד"עשאוהו כשל תורה היינו דעשאוהו כיושר". וכיון שכן חידש, דמקבל שטר חוב במתנת שכיב מרע ומכרו, דיכול למחול, כיושר דעלמא שמכרו דיכול למחול, וסיים דחידוש הוא שלא מצא מי שהעיר על כך, ונשאר בצריך עיון לדינא.

דף קמח ע"א

(א) תוס' ד"ה שכיב מרע (הראשון), בקנין שאין הלוהא בעין ונהי דיכול להקנות אגב קרקע וכו' ותימא לי לימא איתא בברייתא בהודאה וכו'. אמנם, תוס' לעיל (דף עז:): ד"ה רב פפא, ובתוס' בבא קמא (ע). ד"ה אמטלטלין, ותוס' כתובות (נח:): ד"ה מתנת שכ"מ נקטו, דחוב אינו נקנה אגב קרקע. והבעל העיטור (הביאו הקצות החושן קצד, ד) כתב, דלא מהני אודיתא בחוב. וביאר הקצות החושן (שם) דתוס' דידן סברי דהלוואה נקנית אגב קרקע, וצריך לומר דמלוה חשיב דבר שברשותו, וכדעת בעל המאור (בבא קמא יח. מדפי הרי"ף), דדוקא גול ולא נתייאשו הבעלים "אינו ברשותו" כיון דהגולן אינו רוצה להחזיר, אבל חוב דהלוה רוצה לפרוע יכול להקדישו, ואם כן, בעינן למימר דהא דחוב אינו נקנה בקנין סודר אינו אלא משום דמטבע אינו נקנה בחליפין, וכיון דקנין נתפס בו ומקני אגב קרקע, נקנה נמי באודיתא. אבל דעת הבעל העיטור דמלוה על פה אין שום קנין נתפס בו, והיינו משום דסבר דאינו ברשותו, וכדכתב הרמב"ן (במלחמות שם), דאף דהלוה רוצה לפרוע, מכל מקום מלוה להוצאה נתנה, ואם כן אינו נקנה נמי באודיתא.

(ב) בא"ד, ותימא לי לימא איתא בברייתא בהודאה. מהכא הוכיח בחידושי הגרע"א (קמט. סוד"ה ואולם), דתוס' סברי דאין אודיתא נאמנות בלבד, אלא הוי "קנין". דאי לאו הכי מהיכא תיתי להו להקשות למינקט לאודיתא בכלל איתא בברייתא. אולם, הירמיה (אות פו) כתב, דגדר אודיתא "נאמנות", ומועיל מדין הודאת בעל דין כמאה עדים. והיינו טעמא דלא אוקי להקנאה דמקני בריא הלוואתו לאחריו על ידי הודאה, משום דמיירי בשכיב מרע לענין הקנאת מתנה, והודאה לאו מתנה היא.

(ג) גמ', הלוואה איתא בברייתא וכו' במעמד שלשתן קנה. הקשה האבן האזל (פכ"ב ממכירה הטי"ו, בד"ה ומה), הא מעמד שלשתן אינו בגדר קנין, דהא הוי הלכתא בלא טעמא, ואיך שייך ללמוד ממנה מתנת שכיב מרע. ותיירך, דמתנת שכיב מרע נמי אינה בגדר קנין, דהא אינה אלא לאחר מיתה וכבר פקעא רשותו, ועל כרחך דהא דתליא מתנת שכיב מרע בדיני מתנת בריא,

אנן אדרב יצחק בר אבדימי סמכינן, וכי עשן המערכה בימי רבי אבא ורב אשי הוה, והלא זמן מרובה אחר החורבן הוה. לכך פירש, לפי שאמר דאיכא מחלוקת בצוואת אחיותופל, דאיכא מאן דאמר "ברור איתמר" ואיכא מאן דאמר "בלול איתמר", ולנהרדעי משמיה דר' יעקב דאמרי "לא ברור ברור ממש וכו'" משמע דאתי לשנויי דלא פליגי אהרדי, דמר אמר חדא ומר אמר חדא, וברור לא ברור ממש אלא דברור נמי בעינן, וכן בלול לא בלול ממש. ועלה קאמר ליה רבי אבא לרב אשי "אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה", פירוש, דאמר כלפי מערב הכל עצבים, ורמינן עליה מברייתא דקתני מזרחית לעולם יפה, דמשמע איפכא דמועטין קשין הן, ומשנינן להו דלא פליגי, אלא הא לן והא להו, וכיון שבחג נידונין על המים, לכך מסתבר ליה טפי דמתני אהא דרב יצחק, ולא אסימני עצרת.

(ט) רשב"ם ד"ה כולן עצבין, שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות קרקע אינן צומחים אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה. וכן פירש רש"י יומא (כא:): ד"ה הכל עצבים.

(י) תוס' ד"ה לא קשיא, בתוה"ד, על כן נראה לפרש וכו' אלא שבא"י יפה ובבל קשה וכו'. ולפי זה ברייתא קמייתא מיירי בבני בבל. והקשה הרא"מ הורוויץ, דברייתא קמייתא אירא בעשן המערכה שבארץ ישראל, ואין לומר רואים אותה בני בבל בשעת עליה לרגל, דהלשון "הכל צופים" משמע כולוהו ואפילו בני ארץ ישראל. ומה שהוכיחו התוס' מ"וכתב בנים במוצק זו רוח מזרחית" (לעיל בדף כה:), תמחו הרא"מ הורוויץ והפני שלמה, הא מסקנא דהתם דהיינו כשבא בשפוכתא, והא לא שכיחא.

דף קמז ע"ב

(יא) רשב"ם ד"ה מתנת שכיב מרע, בתוה"ד, שמא עד שיבואו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה וכו'. הקשה הרשב"ש, דתוס' לעיל (דף מ). ד"ה קנין הוכיחו, דקנין סודר לא בעי בפני עדים. ואי לאסהודי, אף צוואתו בעינן. (יב) בא"ד, ונראה בעיני וכו' חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו. וביד רמה לאחר שביאר כפירוש הראשון שברשב"ם כתב, דחיישינן שמא תטרף דעתו עליו מתוך שאתה מטריחו לעשות דבר יתר על דבור.

(יג) תוס' ד"ה המוכר, בתוה"ד, ואומר ר"י אין צריך להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלוקחות ולא כל השטר. אמנם הרשב"א (בבא מציעא כ:). כתב, דלאו מדין אחריות משלם אלא מדין מזיק, ואם כן בעי לשלם כל מאי דאזיק, וצריכים לשום כמה שוה השטר בשעה שהזיקו. ובקובץ שיעורים (אות תקכ) ביאר, דתוס' סברי דיסוד חיוב גרמי משום קנס דרבנן, והכא לא קנסוהו אלא בדמים שנתן.

(יד) רשב"ם ד"ה מחול, בתוה"ד, דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי. ביאר הקצות החושן (כה, ב), דלא חשיב מזיק גמור, כיון שלא זכה הלוקח אלא בשיעבוד הנכסים ולא בשיעבוד הגוף, ואם כן הוי כמזיק שיעבודו של חבירו דחייב רק מדינא דגרמי.

(טו) רשב"ם ד"ה מודה שמואל, בתוה"ד, אי נמי על ידי קנין וכו' ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת שכיב מרע במקצת היא. הקשה המהר"ם, דאדרבא מתנת שכיב מרע דבעי קנין יש לה דין מתנת בריא, ואם עמד אינו חוזר, וליכא למימר דהרשב"ם בעי למימר בלא קנין, אלא כיון דמסרו לו בחייו הוי כקנין, דממה נפשך אי מיחשיב כקנין אף לענין אם עמד ליחשיב כקנין ולא יהיה יכול לחזור בו. ובשער משפט (טו, כו) ביאר לפי מה שכתב השולחן ערוך (קכה, ט) והרמ"א (רנ, ד), דמתנת שכיב מרע במקצת והשכיב מרע מסר המתנה ליד המקבל אינו צריך קנין ואם עמד חוזר. ולכך כיון הרשב"ם דלא היה קנין, אלא שמסרו לידו בחייו, דמועיל אף במתנה במקצת, ואם עמד חוזר.

(טז) גמ', אלא אי אמרת דרבנן היא אמאי אינו יכול למחול. הרי"ף (כתובות מד: מדפי הרי"ף) הוכיח מכאן, דמכירת שטרות מדרבנן, דאי מדאורייתא אינו יכול למחול. וביאר הר"ן (שם, ד"ה המוכר), דיכול למחול משום דשטרות אין גופן ממון ואי אפשר להקנותן בהקנאה גמורה מן התורה, אלא שחכמים תקנו להם צד מכר, לפיכך יכול למחול. אבל בשם רבינו תם כתבו התוס' לעיל (עו:): ד"ה קני לך, דמכירת שטרות מדאורייתא, וכדחזינן מדממעטינן להו בבבא מציעא (נו:): מאונאה מקרא ד"כי תמכרו ממכר

דאוקי ממונא בחזקת מרא קמא, והכא דתלינן להחמיר עליו, היינו טעמא, דכיון שאינו אומר אלא שדה פלוני ופלוני, מוכיח שיש לו נכסים במקום אחר. והוסיף הר"ן, שאפילו אם לא פירש שדותיו במתנה לאדם א', אלא נתן ב' שדות לב' אנשים, לעולם דרכו של שכיב מרע לגלות שהוא מחלק כל נכסיו. ועיין בשיטה מקובצת בשם שיטה לא נודע שם מחברה (והובא דבריו באות הבאה) דאוקמיה למתניתין במוחזק שיש לו שאר נכסים, ולכך איכא רגלים לדבר, ולא קשיא מידי.

יא) רשב"ם ד"ה באומר כל נכסי, בתוה"ד, ובפר"ח גרס כל נכסי אלו ולא נהירא. הקשה הר"ן, לאותה גירסא, אדרבה איכא למיחש טפי שיש לו נכסים במקום אחר, דאי לאו הכי, מאי "אלו". והביא, דהרמב"ם (פ"ח מזכיה ה"ב) כתב "כל נכסי שהן אלו". וביד רמה תירץ, דמאחר שסופו לחזור (ולפרט) ולהקנותן בפרט, אמאי איצטריך למימר כל נכסי אלו, אלא הכי קאמר אין לי נכסים אלא אלו. ובשיטה מקובצת בשם השיטה לא נודע שם מחברה כתב לפרש הגירסא, דרב חמא ומר בר רב אשי קיימי ומפרשי דרב נחמן דוקא באומר כל נכסי אלו, אי נמי במוחזק לנו שיש לו שאר נכסים.

יב) גמ', מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה. ביארו תוס' נדרים (מג.) ד"ה ראשון בשם רבינו תם, שנתן לשני כולה אפילו מה שכבר נתן לראשון, דאם לא נתן לשני אלא מה שנשאר מהראשון לא היה נמלך, אלא הוא כמחלק נכסיו לב', וליקנו שניהם. וכן כתב בהגהות הב"ח (ד"ה ה"ג) אפירוש הרשב"ם. אולם הטור (סימן ר"ג, כ"י) כתב, שנתן המותר לשני.

יג) גמ', שם. הסמ"ע (רנ, ס"ק לח) פירש, דאם נתן לראשון מקצת בקנין, אפילו לא הפסיק, ונתן לשני הנותר, אפילו אם עמד, הראשון קנה, כיון שנתנו לו בקנין, ולא נחשב כמתנת שכיב מרע בכולה דחזרת אף אם קנו מידו, דכיון דאמר להשני בלשון "מותר" נחשב מתנת הראשון כמתנת שכיב מרע במקצת. והב"ח (רנ, כ) כתב, דיחזור אף בראשון, כיון דלא הפסיק בין המתנות, אבל אם הפסיק, קנה הראשון, והשני לא קנה אפילו עם קנין. ודייק פירושו מהרשב"ם ד"ה ה"ג, דמדדוסיף לשון "וחזר", משמע דהפסיק, וחזר ונתן. וכן כתב הרמב"ם (פ"ט מזכיה ומתנה ה"ח), נתן מקצת נכסיו וקנו מידו ואחר כך נתן כולן לאחר וכו', דמדכתב "ואחר כך", אלמא דמיירי בדהפסיק ואחר כך נתן.

יד) גמ', אלא אי אמרת בשמעת תרווייהו ליקנו. הקשה בעליות דרבינו יונה, כיון שאינו יכול לחזור בו בראשון משום דהויא מתנה במקצת בקנין, כשנתן את כולן הוה ליה כמו קני את וחמור, וקשה למאן דאמר את וחמור לא קנה. ותירץ, דכיון שהנכסים הללו ראויין להיות נקנין לזה אם לא נתן להראשון, לא שייך בה את וחמור.

טו) גמ', הקדיש כל נכסיו ועמד מהו וכו' הפקיר כל נכסיו וכו' חילק כל נכסיו. אבל בחידושי הר"ן כתב, שברוב הספרים גרסי תחילה "חילק" ולאחר מיכן "הפקיר". וביאר, דיש לומר דהקדש לעניים חמור כהקדש בדק הבית, מה שאין כן בהפקיר. ואת גירסת הרי"ף (סט: מדפי הרי"ף) שהיא כגירסא דידן ביאר, דאפשר דמי שמפקיר נכסיו, כיון דעביד מילתא יתירא, אית לן למימר דאם עמד אינו חוזר טפי מחילק לעניים. ועיין באות הבאה.

טז) רשב"ם ד"ה הפקיר כל נכסיו מהו, מי לימא כוונתו לשמים. פירשו בתוס' נדרים (י.) ד"ה הפקיר היינו צדקה, דסתם מפקיר בשביל שיזכו בה עניים.

יז) גמ', אמר רב ששת וכו'. פירש הנמוקי יוסף (סט: מדפי הרי"ף), דרב ששת אצטריך לאשמועינן, דלשונות אלו לשון מתנה הן אפילו בשכיב מרע, כי היכי דלא תימא, דכיון שאין שם לא משיכה ולא קנין, לא מהני אלא לשון מתנה ממש. והיינו טעמא דהנהו לישני, "יעמוד", "יהנה", "ישען", עלה בהם בתיקו ולא קנו בהו, אף שבברייתא לשון זכייה הם. אולם, היד רמה פירש, דדוקא גבי שכיב מרע הני לשונות מתנה הן, דלא מצינו בברייתא דלישני "ד"טול", או "יחזיק", משמע בהו לשון מתנה. וביאר הסמ"ע (רנג, ט) דבריו, דהני לישני מהנו בשכיב מרע משום דאין דעתו מיושבת עליו לדבר בלשון מתנה.

דף קמט ע"א

א) גמ', איבעיא להו יהנה בהן וכו'. הקשה הרשב"א בשם הראב"ד, מאי שנא מ"ידור בבית זה" דאמרין לעיל (קמז: דאין לשון הקנאת הבית, ולא חל הקנין. ופירש, דהכא איירי כגון דאמר "נכסי לפלוני שיהנה בהן"

אינו אלא שתיקנו שיהיו דבריו קיימים שלא תטרף דעתו עליו במה שאינו יכול להקנות כמו בריא, אבל בגוונא שגם בריא לא מצי להקנות, לא תטרף דעתו.

ד) רשב"ם ד"ה איבעיא להו דקל לא' וכו', בתוה"ד, אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר. ביאר המהרש"א, דנקט "נמלך", ולא כתב שחילק כל נכסיו. משום דבלא נמלך פשיטא ליה דלא שייך לעצמו מקום פירי, כדלקמן גבי בית לאחד ודיוטא לאחד דלא שייך לעצמו כלום, דלא מיבעיא התם אלא אם שייך מקום לבעל הדיוטא. ומיהו הכא לא ניחא ליה לפרושי דמיבעיא ליה בגוונא דשייר מקום לבעל הפירי, דודאי עיקר המתנה לבעל הדקל, ואם כשנתן הדקל לא שייך לעצמו, לבעל פירות נמי לא שייך. ולהכי מפרש ליה בנמלך מיבעיא ליה אם שייך לעצמו מקום פירי כשנתן לו הדקל, ועל כן כשנתן לאחר מיכן הפירות לאחר, נמי שייך לעצמו מקום פירי, ואם עמד אינו חוזר.

ה) תוס' ד"ה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר, בתוה"ד, על כן נראה לר"י דאלעיל וכו'. וכעין זה ביאר הרשב"א, דהכי קמיבעיא להו, דילמא טעמא דהמוכר פירות דקל לחבירו לא קנה, היינו משום דלא הקנה לו בגוף הדקל כלל, ונסתפק להו היכא דאמר "דקל לזה ופירות לזה", אי לשון "דקל" נמשך נמי לשני, וכאילו אמר "דקל לזה" ו"דקל לפירותיו לשני", או דלמא לשני לא נתן אלא פירות בלבד ולא קנה.

ו) בא"ד, דאלעיל (קמז:) שכיב מרע שאמר ידור פלוני קאי. אולם, הרשב"א כתב בשם הראב"ד, דמסתברא דלענין מכירה או לענין מתנת בריא קאמר, דאי במתנת שכיב מרע מאי לגבי נפשיה איכא, והלא אינה אלא לאחר מיתה, והשיור אינו אלא לבניו. והרשב"א כתב, דכיון דמתחלה הכל שלו, בעין יפה שייך, ובניו ויורשיו לאחריו במקומו הם וכגופו דמו ליה.

ז) רשב"ם ד"ה שייך לעצמו, הפירות מהו וכו' הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר וכו'. הקשו המהרש"א והמהר"ם, אי מספקין בנמלך ונתן לאחר פירות, שמא שייך לעצמו מקום פירות, על כרחך כשנתן אילן ומשייר לעצמו פירות שייך לעצמו את מקום הפירות, שהרי כל נמלך הוא שייך לעצמו בתחילה. וכתב המהרש"א, דלמאי דגרסי "חוץ מפירותיו" ניחא, דמשום לישנא יתירא קמבעיא ליה, מיהו לפי זה, הוה מצי למיבעיא מעיקרא בנתן דקל לאחד, ושייר לעצמו פירות, ואם תמציי לומר דלא שייך מקום פירי, חוץ מפירותיו מהו. והמהר"ם תירץ, שכשחזר ונתן את הפירות לאחר, איכא למימר שהוכיח בדעתו שמתחילה היה בדעתו ליתן את הפירות לאחר, אף שנמלך עתה, ונדלא כדהבאנו מהמהרש"א לעיל אות ד], ולכך איכא למימר, שהקנה את כל הדקל לבעל הדקל ולא שייך לעצמו כלום, אבל כששייר לעצמו פירות, איכא למימר דשייר לעצמו גם הענפים, שהמשייר לעצמו בעין יפה הוא משייר.

דף קמח ע"ב

ח) גמ', איבעי להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו. הקשה בעליות דרבינו יונה, בשלמא כשמתנה ואומר "על מנת שדיוטא העליונה שלי" כיון שלא הוצרך להתנות ולשייר, דרשינן תנאה יתירא ואמרין דלשייר הוצאת זיון, אלא בית לא' ודיוטא לא' הרי אין כאן לשון יתר, דהא בעי לפרש למי נתן הדיוטא. ותירץ, דבמתנה מיירי, כגון דאמר על מנת שדיוטא העליונה לפלוני. דמאי איצטריך להתנות עם הראשון שיתן הדיוטא לאחר, אי לאו משום הוצאת זיון שיוציא לחצרו. וכן כתב התורת חיים, והקשה מאי קמיבעיא ליה, פשיטא דבכהאי גוונא שייך מקום, דאי לאו הכי יתורא למה לי, וכן קשה אהא דבסמוך "חוץ מדיוטא מהו".

ט) גמ', מת קנה כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון. פירש הנמוקי יוסף (ריש סט: מדפי הרי"ף), דצריך לומר דעביד קנין, דאי לאו הכי, איך קנו הראשונים, הא לא הויא אלא מתנה במקצת. והקשה, דאם כן, כשמת, איך קנה האחרון, לימא דלא גמר להקנות לו אלא בקנין, ואין קנין לאחר מיתה. ותירץ, דמיירי בקנין ובמיפה את כוחו. אי נמי, בשטר ראייה, שכתב בכתב ידו "שדה פלוני נתונה לפלוני".

י) תוס' ד"ה חיישנין שמא, דאע"ג דאמרין לעיל איפכא וכו'. משמע, דלעולם תלינן ספק מתנת שכיב להחמיר עליו, אלא אם כן יש טעם להקל. אבל בחידושי הר"ן כתב בשם הראב"ד, דלעולם תלינן ספיקו להקל עליו,

החזון איש.

(ח) **רשב"ם** ד"ה גר לאו בר אורוהי הוא, דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים. פירש האילת השחר, דרוצה לומר דזרע גוי במעי ישראלית לא נתייחס אחריו, ונמצא שאין לו אב.

(ט) **גמ', ולודי איסור.** כתב בשו"ת הנודע ביהודה (מהדורא תנינא, חושן משפט מה), דרבא לא אסיק אדעתיה קנין אודיתא. והפני שלמה כתב שהוא דוחק, אלא דרבא נסתפק אי שכיב מרע מצי נמי להקנות באודיתא, וכדאסתפקא גמ'. עוד כתב, דיותר יש לומר דודאי אסיק אדעתיה קנין אודיתא גם בשכיב מרע, אבל סבר דכיון דאיסור לא גמר דינא, וכמו שכתב הרמב"ן, ולא ידע להקנות אלא בדברים הרגילים, אבל קנין אודיתא לא הורגלו לקנות בו, כדכתב בהכמת שלמה גיטין (דף יג: אתוס' ד"ה גופא). ודייק כדבריו מלישנא דקאמר, ד"הא מגמרי טענתא לאינשי".

(י) **גמ', שם.** כתבו התוס' ד"ה שכיב מרע, בסוה"ד, דמדקני רב מרי על ידי הודאה מוכח דמועיל להקנות בדרך הודאה אף בבריא. והביא הקצות החושן (קצד, ד) דדעת ה"ה רמ"ה כאן (צז), וברשב"א קידושין (כו:), דמהני מדין הודאת בעל דין, ולכך מהני אף במי שאינו ראוי ליורשו, וגם על דברים שאינן נקנין בעלמא. אבל מדברי התוס' הכא ובבא מציעא (מו.) ד"ה וניקנינהו ניהליה דכתבו, דיכול לפדות מעשר שני עם כסף שקנה מחבירו על ידי קנין אודיתא, משמע שהוא מדין הקנאה. אך הביא התוס' בבבא קמא (קד:) ד"ה אגב אסיפא כתבו, דלא מהני לפדות מעשר שני בקנין אודיתא. וכן הביא מהט"ז (י"ד קסח, יד) בשם תשובות מיימוני, דביאר דאודיתא לא הוי קנין. אבל דעת האור זרוע (הובא בהגהות אשר"י סימן כה) ובעל העיטור (תשב"ץ א, קנב) שרק בשכיב מרע הוא דמהני קנין אודיתא אבל לא בבריא.

(יא) **גמ', קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי.** הקשה החזון איש (ח"מ"א ליקוטים סימן כא, לדף קמט), הא כל מזונותיו של אדם קצובין לו אלא שהאדם חייב בעשיה בענינו של עולם, ואין ראוי לתלמיד חכם להשתדל להפסיד את רב מרי. ואף שאם מת איסור לא היה רבא חייב למסור לרב מרי, ואם היה מוסר אין רוח חכמים נוחה הימנו, מכל מקום אם איסור נותן לבנו מחיים, אין נכון להפסידו. ותיירץ, דאפשר דרבא היה לו צורך למעות בשביל צרכי ציבור (וכדאה בתענית כ:), דאמר רבא כולהו מצינא מקיימנא, וגם רב מרי לא היה קפיד בזה שידע שבמעות מתעבד צדקה וחסד, ורב מרי היו מזונותיו מצויות, וכדמשמע קצת בב"מ (עג:). עוד כתב, דהא דאמרו בגמרא "ובי רב הוה", היינו דאי לא היה בי רב לא הוי רבא משתדל לעכבם, דחשיב כחילול ה' אבל כיון דבי רב הוה וידע דמעשיו לשם שמים, לא קפיד.

(יב) **תוס' ד"ה מגמרי טענתיהו לאינשי ומפסדי לי, בתוה"ד,** ותיירץ רבינו תם וכו'. כתבו התוס' קידושין (יח.) ד"ה כאן, דאין נראה לר"י לחלק בין מלוה לפיקדון. אלא נראה לר"י לפרש הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו, לפי שהוא קרוב להיות כישראל, ואתי לאיחלופי ולשוויה ישראל גמור, ואם ייבם אשת אחיו יאמרו שאינה זקוקה לאחיו שהיתה הורתם ולידתם בקדושה.

(יג) **תוס' ד"ה דקא, בתוה"ד,** וצריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים. כתב הר"ן (גיטין ה: מדפי הרי"ף), דשאני שפחה שאינו צריך להוציאה מרשותו, דמאחר ששחררה זכו בה שמים, וזכתה היא בעצמה.

דף קמט ע"ב

(יד) **גמ', וכמה כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו.** פירש הריטב"א (בשם תוספות, ואינו לפנינו), שיהא בפירות היוצאין שנה שנה כדי פרנסתו. ולר"י ירמיה בר אבא דאמר מטלטלין כדי פרנסתו, בעינן שיהא בריוח עסק המטלטלין כדי פרנסתו, (וכן כתב הרא"ש סימן כו). והביא הטור (רנ, ד), דבעל העיטור (אות מ, מתנת שכיב מרע) הסתפק מה השיעור דכדי פרנסתו, וכתב, דאיכא למימר כדי פרנסתו לשנים עשר חדשים, כדאמרין גבי נכסים מרובים לעיל (קלט:).

(טו) **גמ', מתקיף לה רב יוסף וכו' כל שהוא תנן.** ביאר בעליות דרבינו יונה (לעיל קמו: בד"ה מאן תנא), דאף על פי שהשיר כל שהוא, הרי גילה בדעתו שהשיר ההוא חשוב בעיניו, ואם יעמוד יסמוך על אותו שיר.

(טז) **גמ', שם. הרי"ף** (ע. מדפי הרי"ף) פסק כר' יוסף, וכתב דליתיה לדר'

"שיעמוד בהן", והספק, מפני שאלו הלשונות אינן לשון מתנה משום דהוה כמו "ידור פלוני בבית זה" "יאכל פלוני פירות דקל זה", ופחותין מהן, משום דלא משמע אלא שיהנה ושיראה בהן לפי שעה. אלא כיוון שאמר "נכסי לפלוני" שמא מועיל להוציא מאלו הלשונות שלא בא לפחות אלא להוסיף, או שמא תחלת דברו לא נתכוון אלא למה שהוא מפרש בסוף, וקאי בתיקו ולא קנה. ומלשון ה"ה רמה לא משמע כן.

(ב) **גמ', איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו.** פירש ה"ה מיגאש, מי אמרינן כיון דלא שייר מידי עמד חזור, דהא מחמת מיתה זבין, או דילמא במתנה הוא דבעינן שיר, בזבני לא בעינן שיר, כיון דנשאר בידו הדמים. וכתבו הריטב"א והנימוקי יוסף (סט: מדפי הרי"ף), שמכר בקנין ומעכשיו, אי נמי דקנה בכסף, דלא תיקנו דליקני באמירה אלא דוקא מתנה, ומשום דשויה כירושה. וביאר הקובץ ישעורים (תקלו), דהריטב"א לשיטתו דסבר דאף כשמקנה מהיום, מצי לחזור בו, ולכך אף שעשה קנין מחיים, יכול לחזור בו. אבל לדעת הראשונים דסברי דבמכירה מהיום אינו יכול לחזור בו, על כרחך צריך לומר דהכא איירי דהקנה לאחר מיתה, דגבי במכירה נמי תיקנו חכמים דין מתנת שכיב מרע שיחול לאחר מיתה. אך הקשה, דאם כן אמאי לא מצי לחזור בו אם לא עמד, כיון דעדיין לא חל הקנין. אמנם בחדושי ובשו"ת הרשב"א (ח"ג קכב), כתב, דגם אם לא עמד יכול לחזור בו, וכדהוכיח מכתובות, עיין שם.

(ג) **רשב"ם ד"ה הא דאיתנהו בעינייהו,** חזור דלהכי שבקינהו אם אעמוד מחליי אחזירם. אבל ה"ה רמה פירש איפכא, דבאיתנהו אינו חזור, ואם ליתנהו חזור, והא דמספקין גבי מכר, היינו מי אמרינן דוקא נותן דלא שביק מידי לנפשיה, סתמיה מחמת מיתה קא יהיב, אבל מוכר דמיה גביה, כי זבין עלייהו סמיך, או דלמא אי הוה ידע דחיי לא הוה מוזבין להו לכולהו, דחייש דילמא מגנבי מיניה זווי. והא דאמרין "הא דאיתנהו לזווי בעינייהו" דלא יכול למהדר ביה, דעלייהו קא סמיך. "פרעינהו בחובו" יכול למהדר ביה, דאגלאי מלתא למפרע דכי זבנינהו לנכסי, אדעתא דמפרענהו לזווי בחובו הוא דזבין, ולא לשירינהו לנפשיה. ומסתברא דדוקא דפרעינהו בחובו, דכיון דקדים חוביה לזבניה הוכיח סופו על תחילתו. ואי יהינהו במתנה, אי יהינהו לאלתר מוכחא מילתא דאדעתא דהכי זבין, ואם עמד חזור בשתייהן, ואי לאחר זמן, דדמי לנמלך, אם עמד חזור במתנתו ואינו חזור בנכסיו.

(ד) **גמ', שכיב מרע שהודה מהו.** פירש ה"ה מיגאש, דמי אמרינן הודאתו הודאה כבריא ולא מתנה היא, וכיון שכן אם עמד אינו חזור, או דלמא אמרינן דלמתנה בעלמא הוא דאיכוון ואם עמד חזור. אי נמי, נפקא מינה היכא דאודי במידי דלאו בר הקנאה, כגון דבר שאין לו גוף. ופשיט ליה ממעשה דאיסור, דאודי וזכה בה רב מרי, אף דליתיה במתנת שכיב מרע, דהא לאו בר ירושה הוא. אלמא הודאה היא ולא מתנה, וכיון שכן אם עמד אינו חזור.

(ה) **תוס' ד"ה שכיב מרע שהודה, בתוה"ד,** ועוד איזו ראייה מביא מאיסור גיורא. כתב הנמוקי יוסף (ע. מדפי הרי"ף) דאסיקנא מ"מעשה דאיסור", דודאי מהימנינן ליה, וקושטא קאמר. והפני שלמה ביאר דבריו, דנהי דב"מעשה דאיסור" אין לומר ששיקר משום שלא להשביע, אבל הרי יש טעם יותר גדול לחוש ששיקר כדי להעשיר את בנו, ועם כל זאת לא חשו, דהימננהו לאיסור דקושטא קאמר, ואם כן מכל שכן שאין לחוש משום שלא להשביע, אלא דמאי דאודי ודאי קושטא הוא.

(ו) **בא"ד, בתוה"ד,** וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל וכו' וקני להו באודיתא. הקשה המהרש"א, דהיכא משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דאודיתא היא קנין יותר מלשון הגמ' "ולקנינהו". ותיירץ החמדת שלמה (אבן העזר סב, ז), דאפשר לפרש ד"ולקנינהו", לשון עתיד הוא, שיקנה לאחר מיתה בתורת מתנת שכיב מרע, אבל בפירוש רבינו חננאל שכתב "וקני להו", שהוא לשון הווה, משמע דקני מיד בתורת מתנת בריא.

(ז) **גמ', ובי רב הוה.** כתב בשו"ת מקובצת בשם רבינו יהונתן, דבבית המדרש היה נשמע מה שהקשו לו התלמידים לרבא "ולודי איסור כו'", והלך ואמר לאביו שיעשה כן, שאם לא היה בבית המדרש, לא היה אחד מן התלמידים הולך רכיל ומגלה סוד כדי להפסיד רבא. והרש"ש פירש, דרוצה לומר, דאף דהוה צורבא מרבנן, עם כל זה אמר רבא דלא יוכל לשית לו עצה איך לקנות המעות. והרא"ש (סימן כה) לא גרס "ובי רב הוה". (ועיין לקמן אות יא בדברי

ע. מדפי הרי"ף) מוכיח מכאן, דלהלכה שכיב מרע ששייר קרקע כל שהוא אינו חוזר ולא בעינן כדי פרנסתו. וכן פסק הרמב"ם (פ"ח מזכיה ומתנה ה"טו), והרא"ש (סימן כו) תמה על הרי"ף, דלא מצינו בגמ' מאן דאמר דסגי בשירור כל דהוא, אלא ודאי בעינן כדי פרנסתו. ועיין עיל אות א.

ט. תוס' ד"ה ואלו הן, בתוה"ד, אי נמי בפלוגתא לא קא מיירי. הקשה בחידושי הגרע"א, הא רב נחמן עצמו אמר לעיל אמתני' דלא שייר קרקע כל שהו לא קני, ארבי שמעון בן מנסיא, ואם כן, לתנא קמא דרבי שמעון בן מנסיא אף דלא שייר קנה, ואם כן איך חשוב רב נחמן שכיב מרע דתנן וכו' הא בפלוגתא לא קא מיירי. והבית אפרים (אה"ע ח"ב שאלה ע"ב) תירץ, דכיון דסתם תנא כרבי שמעון בן מנסיא לא חייש לפלוגתא דברייתא.

י. תוס' ד"ה מטלטלין, פירוש שייחודה לכתובה כדאמר אממר בפרק אף על פי, כדפירש רבינו שמואל. ברשב"ם ד"ה ואיתנהו לפנינו לא פירש כגון דייחדן לכתובה, אלא בסתם מטלטלין מיירי. והחקרי לב (אה"ע סימן ל"ח ד"ה והנה) הגיה בהתוס' שצריך לומר "כדפירש רש"י".

יא. גמ', אמר נכסי לפלגיא עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב כל נכסיו וכו'. הקשה הרש"ש, דילמא דוקא באמר "כל נכסיו" הרי הוא בכלל, אבל בלא כל לא. ותירץ, דמשמע ברשב"ם לעיל (סב). ד"ה ואי אמר, והתוס' (שם) ד"ה ואי א"ל דגרסי הכא "אמר כל נכסיו לפלגיא" ואתי שפיר. וברי"ף (ע: מדפי הרי"ף) וברא"ש (סימן כט) גרסי, "הכותב נכסיו", ואתי שפיר. אולם מחידושי הר"ן (גיטין קמה): מוכח דבאמר לא גרס כל ובהכותב גרס כל, וקשיא.

יב. גמ', גלימא איקרי ניכסי דתנן ושאיין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. פירש היר רמה (קיד, ד"ה ובדין), דהא דלא פשיט נמי זווי, שטרא, בהמה, עופות ותפילין מינה, אלא איצטריך למיפשט ממתנתא אחריו. היינו משום דמסתברא דלא מיירי בחדא מהני. זווי, דאינם נקנים במשיכה (אלא במשיכת הפירות). שטרא, דאין אותיות נקנות במסירה. בהמה, דהיא בהדיא קתני בהדיא מתניתין, וקא מחלק התם בין גסה לדקה. ועוד, מדאיכפל תנא למיתני תרווייהו, שמע מינה מתניתין דשאיין להם אחריות, לאו בבהמה קאי, והוא הדין עופות דדמי לבהמה, דתרווייהו בעלי חיים נינהו. ותפילין, הווי סלקא דעתיה, דכיון דמצוה הוא ולא סגיא בלאו הכי, כי אמר נכסי לפלגיא לאו אדעתא דתפילין קאמר, קא משמע לן. ובשיטה מקובצת בשם הרא"ש (קנ: ד"ה ארעא) כתב, דהוי מצי לאתויי כולוהו ממתניתין, מיהו ניחא ליה לאתויי כל חד וחד באנפי נפשיה. [והאי דלא פשטינן דספר תורה איקרי נכסי ממתניתין, עיין לקמן קנא. אות ב].

יג. גמ', גלימא איקרי נכסי. הקשו התוס' לעיל (סב). ד"ה ואי, דאמרין בגמ' (שם) דבתי ועבדי הוו בכלל נכסי, ומשמע דכל מטלטלין לא הוו בכלל. ותירצו, דהתם שאני, דאמר נכסיו ולא נכסי. אי נמי, דמיירי במתנה דנותנה בעין יפה. והרמב"ן (סב). פירש, דבתי ועבדי לאו דוקא, והוא הדין מטלטלין. יד. גמ', שטרא איקרי נכסי. כתב הריטב"א בשם יש מפרשים, "דנכסי" שטר וכל שיעבודן משמע, ולא צריך לפרש "הן וכל שיעבודו", בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע. אמנם בשם הרשב"א כתב, שלא אמרו אלא בשכיב מרע שאין דעתו מיושבת עליו, ולא חייבוהו להאריך בדבריו לומר נכסי וכל שיעבודן, וצידד כפירוש קמא.

דף קנא ע"א

א. רשב"ם ד"ה דתנן, במס' ערכין וכו' ומעלין לו בדמים ופודן בשויהן. ורבינו גרשום פירש ד"מעלין" היינו דנוטלין אותם ממנו ויהיו הקדש.

ב. גמ', איבעיא להו ספר תורה מאי. פירש רשב"ם ד"ה ספר תורה, דמבעיא לן אי איקרי נכסי, או דלמא מצוה היא ולא נכסי. ותוס' ד"ה איבעיא פירשו, דאסור למוכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה. והריטב"א פירש, דלמא מחמת חשיבותו לא איקרי נכסי.

ג. גמ', אתיא לקמיה דרב ביבי בר אבוי. פירש הנימוקי יוסף (ע: בדפי הרי"ף ד"ה אמיה), דרב ביבי טעה, שהיה סבור דכיון דאמרה בפירוש שנותנה לבנה, משום דבעיא לאינסובא, היה דעתה לומר כיון שתינשא לא תצרך להם, והמתנה מתנה גמורה היתה, ואף שעכשיו שנתגרשה היתה צריכה להם, פנים חדשות באו לכאן.

ד. גמ', אבל הכא גליא דעתה וכו' והא אינסיבא ואיגרשה. דייק הרא"ש (סימן ל') מהאי גירסא, דהא דמברחת לא קנה, היינו לאחר שתתאלמן או

יהודה, מדאמר רבא אמר ר' נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן, ואלו הן, שכיב מרע, עבדו ואשתו ובניו ומברחת, דשמעת מינה דשירור מידי בכלוהו הוי שירור ולא בעינן כדי פרנסתו. אולם הרא"ש (סימן כו) תמה על דבריו, דאין בראיה זו ממשות לדחות. הא דמשמע מסוגיין דר' יהודה עיקר, דלאו כולוהו בחדא מחיתא מחתינהו, ולא דוקא שיהא שירור כולן שוה.

יז. גמ', מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן. ביאר הרי"ף מיגאש, דמשמע ליה קרקע דוקא, אבל מטלטלין לא הוי שירור דעבידי דמיגנבי.

יח. רשב"ם ד"ה רבי שמעון, בתוה"ד, שההוא אחד מרבוה אעבד קאי. ורש"י גיטין (ט). ד"ה עד, כתב לבאר שאף שהעבד שווה יותר מאחד מריבוא, יש לומר, שמא אצל האדון העבד שווה רק כאחד מריבוא בנכסיו. והריטב"א (כאן) כתב עוד, דחיישין שמא אותו אחד מריבוא שירור בחלק מגוף העבד עצמו, ולכך אינו משוחרר, דהוי כמשחרר חצי עבדו דלא קנה עצמו. והרמב"ם (פירוש המשניות פאה פ"ג מ"ח) פירש, דכוונתו לשירור מעט מכל נכס ונכס, ואם כן הוי כמשחרר חצי עבדו ולא יצא לחירות.

יט. תוס' ד"ה שיר (הב'), מכלל דרבנן כו' דלא פליגין דיבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדישיר כו'. כתב הרש"ש, דלפי זה לכאורה לא אתי שפיר מה שרצה רבינא לפשוט מהא לקמן, דעבדא כמטלטלי דמי. וכתב, דצריך לדחוק ולומר, דאי כמקרקעי דמי, אפילו אי לא פליגין דיבורא, מכל מקום נשאר לשון כל נכסי בשלימות על המקרקעי והעבד.

דף קנ ע"א

א. תוס' ד"ה וכל היבא, ואף על גב דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו כל שהוא דוקא וכו'. הקשה הגליון השי"ס דמאי קשיא להו, פשיטא דיש מקומות שכל שהוא דוקא אלא דפרכינן על ר' יוסף דדייק מלשון כל שהוא, הא מצינו לפעמים דכל שהוא לאו דוקא. והפני שלמה ביאר כוונת התוס', דלעיל (כו). מקשה מהא מתניתין דמשמע כל שהוא, ולא משני דכל שהוא לאו דוקא, ומשמע דלעולם כל שהוא דוקא.

ב. גמ', מנה ופרס ומלכד שיהו מחומשות. כתב הקובץ שעורים (תקמב), דהיינו שבכל אחת לא יהא פחות מחומש של מנה ופרס. ולמאן דאמר דאי אפשר לצמצם, צריך לומר שיש בכל אחת מעט יותר מחומש, ואם כן בכלן יש יותר ממנה ופרס, ואי ליכא בכלן אלא מנה ופרס פטור מספק, שמא יש באחת מהן פחות מחומש.

ג. תוס' ד"ה מנה ופרס, שיעור דרבנן ור' דוסא לא ידעינן מנא להו. הקשה הקובץ שיעורים (אות תקמד) מאי קשיא להו, הא שיעורין הלכה למשה מסיני, ומאי שנא שיעור זה מכל השיעורין.

ד. גמ', אמר מטלטלי לפלגיא כל מאני תשמישתיה קני לבר מחטו ושערי. כתב היר רמה, דרק כלי תשמישו בכלל, ולא מה שעושה בו סחורה, אבל הריטב"א כתב, דלרבותא נקט מאני תשמישתיה, דאף שאין דרך בני אדם לקוראם בשם מטלטלין, ומשמע דכל שכן דקנה מה שעושה בה פרקמטיא.

ה. גמ', שם. פירש הראב"ד (ע: מדפי הרי"ף), דכל שכן דלא קני יין שמן ודבש וכל שאר אוכלין, והאי חטי ושערי רבותא קאמר, דאף על פי שהם נוחים לטלטל יותר משאר אוכלין, ואפילו אם אמר כל מטלטלאי, אין שאר אוכלין בכלל, עד שיאמר נכסי לפלגיא.

ו. גמ', כל דמטלטל אפילו ריחים התחתונים. פירש הראב"ד (ע: מדפי הרי"ף), דדוקא כל דמטלטל בעיניה כגון ריחים, אבל לא דבר שאינו מטלטל, אלא אם כן סותרים אותו, כגון שידה תיבה ומגדל. אולם היר רמה כתב, דקנה ריחים התחתונה וכיוצא בה, לבר מאבני הבית ועציו הקבועין בו, ומשמע דכל שאינו קבוע להבית נקרא מטלטל.

ז. תוס' ד"ה עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי וכו', לענין מילי דרבנן מיבעי ליה אבל במלתא דאורייתא פשיטא דאיתקוש לקרקעות. בחידושי רבי אריה ליב מאלין (ח"א, ס"ב, ד"ה והנראה) ביאר, דמספקא ליה אי נימא דההיקש דעבדים לקרקעות משווי להו דין קרקע להם לכל מילי, או דלמא לעולם דין מטלטלין להם, אלא דהוקשו לכל דין ודין בפני עצמו, ולמילי דרבנן דליתנהו בהיקשא, דין מטלטלי להם.

דף קנ ע"ב

ח. גמ', אמר רבא אמר ר' נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם וכו'. הרי"ף

הדרק היוזמי

וכדמשמע לישנא "דהות לה פיסקא בפרדיסא", וכן נמי משמע, מהא דשלח ליה רב נחמן לא אתא עד דשלח ליה, "אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא", שהיה מחזיק במתנתו, ומשום הכי אמרינן דהוה "הדרה בה", דאף שצואתה בטלה מאיליה, מכל מקום היה נשאר הפרדס ביד רב דימי המחזיק בו. אבל כל צואת שכיב מרע, כשעמד בטלה מאיליה, ולא בעי חזרה.

יא גמ', אתאי לקמיה דר' נחמן שלח ליה תא לא אתא וכו'. הקשה בקובץ שיעורים (אות תקנא), אם כן כל נתבע לדין יאמר תא אבא לדין, דידוע אני בבירור שאיני חייב. ותירץ, דצריך לומר דהיכא דאיכא הכחשות ביניהן, ודאי לאו כל כמיניה לומר כן, דהא אפשר שבית דין יחייבוהו ממון או שבועה, אבל הכא לא היתה שום הכחשה ביניהן, רק שהיה צריך לברר הדין אם תוכל לחזור, וכיון שאצלו היה הדין ברור שאינה יכולה לחזור, סבירא ליה דאין צריך לבוא, ומכל מקום חייבו רב נחמן לבוא לדין.

יב גמ', אם כן הוה ליה מצוה מחמת מיתה. פירש הריטב"א, דהיינו משום שנתן המתנה סתם, אבל אם התנה בפירוש שנותן, המתנה קיימת לעולם, וקנו מידו במעכשיו, הרי היא כמתנת בריא לדברי הכל, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ח מוכיה ה"ח. ועיין בגליון השולחן ערוך להגרע"א (סימן רג, ט). ודייק מדבריו ה^נתיבות המשפט (סימן רג ס"ק יג), דבעינן לתרווייהו, דבקנין מעכשיו לחודא לא סגי, עד שיתנה בפירוש, בגוונא שיהיה ניכר מדבריו שנותן לו תיכף במתנת בריא. וכתב הריטב"א, דרב דימי לא עביד הכי, משום דסבר דסגי ליה במאי דעבד.

יג גמ', הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכיב מרע דלא בעיא קנין. הקשה הריטב"א, אי קני באמירה, מוכח דהויה מתנת שכיב מרע דעבדוה רבנן כירושה, ויקנה לאחר מיתה, ואם כן, אם עמד אמאי לא יחזור. ותירץ, דהנהו רבנן הוו סברי, דבכל שכיב מרע תקון רבנן דלקני באמירה כדי שלא תטרוף דעתו עליו, ואפילו בנותן מחיים לגמרי, ולית להו מאי דאמרינן דכירושה שויה רבנן. אי נמי דרבנותא היא דאפילו לאחר מיתה מקנה באמירה כירושה, וכל שכן דמקנה מחיים.

יד תוס' ד"ה תנו גט, בתוה"ד, דתן גט זה משמע שנתנו כבר אבל תנו משמע שעדיין לא נתנו. ביאר המהרש"א, דלשון "תן" שהוא לשון יחיד, לא משמע כתוב ותן, דאחד לא יכתוב גט, אלא שיכול להיות שליח לזכות בו. אבל "תנו" דהווי לשון רבים, משמע דלשנים אמר שיהיו העדים ויכתבו אותו, ויעשו שליח ליתנו.

טו גמ', וממאי דלא קנו מיניה, דומיא דגט דלאו בר קנין וכו'. הקשה בשו"ת בית אפרים (חור"מ ריש שאלה מ"א), היכן מצינו קנין שמועיל בכסף ולא בגט. אם בחליפין, אין מטבע נקנה בחליפין, ואם בקנין אגב, גט נמי מקני באגב כדכתב רש"י בגיטין (עז:). ד"ה הרי זו חזקה, ואם כן במאי בעי לאוקמי. ועיין שם מה שיישב באריכות. ותירץ הפני שלמה, דרבינא אתי לאלומי קושייתו, דאפילו אם נדחוק דמטבע נקנה בחליפין, וכדסלקא דעתך דרב פפא אליביה דר' נחמן בבבא מציעא (מה:), מכל מקום קשה דומיא דגט וכו'. ועוד תירץ, דהא דקתני תנו מנה, לאו מנה ממש, אלא שוה מנה קאמר, ומיירי בדברים הנקנין בחליפין, לזה אמר דומיא דגט וכו'.

טז גמ', מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין. פירש הריטב"א, דסתם מצוה מחמת מיתה אין דעתו לתת אלא לאחר מיתה, ואף שלא פירש, כמי שפירש דמי, ומיהו אם קנו מידו וכתב בו מעכשיו, זכיה מחיים היא, ואינו יכול לחזור בו, אלא שאם עמד חוזר, שלא נתן אלא על מנת שימות.

תתגרש, אבל כשהיא תחת בעלה שפיר קנה. אבל הרא"ש כתב, דאינו קונה כלל אפילו כשהיא תחת בעלה. והפלפולא חריפתא (אות ש) תמה, דהרא"ש (בכתובות פ"ח סימן ב') פסק, דאם מתה בחיי הבעל המתנה קיימת.

ה) גמ', אימור דאמר שמואל לעצמו, לאחר מי אמר וכו'. ביאר רשב"ם ד"ה אימור החילוק בין חזרה לעצמו וחזרה לאחר, דלאחר לאו חזרה גמורה היא. והיד רמה (אות קטז) כתב טעם אחר, דשכיב מרע נותן המתנה אדעתא דכי חזי דצריך להו לנפשיה מצי הדר ביה. והיינו דוקא לחזור בו לעצמו, אבל בעת המתנה לא אסיק אדעתיה שיוכל לחזור בו לתת לאחר.

ו) גמ', אימיה דרב עמרם חסידא הו"ל מלוגמא דשטרי וכו' אמרה להו לעמרם ברי. הריטב"א הביא, דיש שהוכיחו מהכא, דשכיב מרע שנותן שטר אין צריך לומר "קני לך איהו וכל שיעבודיה", דאנן מתקנינן לישניה, ומשום חוליו הוא שלא האריך בדבריו. אולם הרשב"א (לעיל בדף קנ:), פליג, וסבר דהכא מיירי בגוונא שפירשה "קני לך איהו וכל שיעבודיה".

ז) גמ', לעמרם ברי וכו' דברי שכיב מרע. הקשה הקובץ שיעורים (תקמח), מאי טעמא בעינן לדינא דמתנת שכיב מרע, הא כיון שנתנה לבנה, זוכה מדאורייתא מדינא דרבי יוחנן בן ברוקא, לדעת הגאונים, דאפילו נותן בלשון מתנה למי שראוי ליורשו, הויה ירושה. וכתב, דשמא יש לומר דכיון דקרא "והיה ביום הנחילו" איירי לענין בכורה, אין דבר זה נוהג אלא באב, ולא באם. אבל קשה לומר כן, דהא חזינן דבניו לאו דוקא, אלא כל הראוי ליורשו ואפילו לאחיו, דאין בו דין בכורה.

ח) רשב"ם ד"ה הני לעמרם ברי, כגון שקנו מידה אי נמי בלא קנין וכגון דלא שיריה מידה. הקשה המהרש"א, דלכאורה דקנו מידו היינו אפילו בשו"ר, ואם כן מאי קאמר טעמא משום דדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין דמי, הא בקנו מידו ושירי מידה הוה כמתנת בריא לגמרי, כדלקמן. ותירץ, דהא דכתב "וכגון דלא שירא מידה" קאי נמי אקנו מידה, דהווי נמי כמתנת שכיב מרע. והרש"ש תירץ, דהא כתבו התוס' לעיל (דף עז:). ד"ה אמר, בשם ר' יהודאי גאון, דאין אותיות נקנין בחליפין. ומוכח מפירוש הרשב"ם (קמז:). ד"ה מודה שמואל, דמתנה במקצת בקנין מיקרי נמי מתנת שכיב מרע, דליהו ככתובין ומסורין. ואם כן הכא נמי איכא לאוקמי במתנת שכיב מרע במקצת עם קנין, ואפילו הכי אמרינן בהא דינא ד"דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו", ולא הוי כמתנת בריא לגמרי. [טמנם יש להעיר מהא דכתב בבניאור הגר"א (ס' רנ"ג, מ"ב) שהרשב"ם סבירא ליה דאותיות נקנות בחליפין, ודלא כהרש"ש]. והיד רמ"ה כתב, דהכא איירי שהיתה מצווה מחמת מיתה, או במסוכן שסתמו כמצווה מחמת מיתה, ומשום הכי אף דהווי מתנת שכיב מרע במקצת, הווי מתנת שכיב מרע.

ט) גמ', אמר לה השתא אמרי מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן. הקשה הקובץ שיעורים (תקמט), דעכשיו שנתנה לו יאמרו דרב טובי לאו צורבא מרבנן. ותירץ, דשמא בגוונא דהלעו יהיה על כרחך על אחד מהם, אמרינן שלך קודם לשל כל אדם. והיעב"ץ פירש, דלא נתנה לרב אחדבו אלא חלק מנכסיה.

דף קנא ע"ב

ז) גמ', כל אימת דהות חלשא הות מקניא ליה ניהליה, וכי קיימא הדרא בה וכו'. כתב בשו"ת הריב"ש (סימן רו), דמהא דאיתא הכא "דהדרא בה" ליכא לאיתויי דשכיב מרע שעמד, שמתנתו בטלה צריך חזרה. משום דהכא איירי דההוא פרדיסא הוה מחזיק בה רב דימי אחוה, אלא שהיה לה בו איזה חלק,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (תח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט)